

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

Τράπεζα Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας¹

Επιμέλεια: Γιάννης Ι. Πασσάς

Θεματική Ενότητα: 1 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Κριτήριο: 1.1 Πληροφόρηση

A. ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ο εύθραυστος θρίαμβος της πληροφορίας

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στις 2/5/2008 στο Βήμα Ιδεών από τον διευθυντή ερευνών στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών της Γαλλίας Dominique Wolton.

[§1] Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η επικοινωνία είναι από τα ισχυρά σύμβολα του 21^{ου} αιώνα, όπως βεβαίως υπήρξε σημαντικό ιδεώδες προσεγγίσεως των ανθρώπων, των αξιών και των πολιτισμών τον 20^ό αιώνα. Φιλοδοξία της ήταν να αποτελέσει την καρδιά του δημοκρατικού μοντέλου του περασμένου αιώνα, ωστόσο η επικοινωνία απειλείται σήμερα από σοβαρούς κινδύνους, γι' αυτό πρέπει να προστατευθεί με μια προσπάθεια να την καταλάβουμε.

[§2] Στον 20^ό αιώνα το ιδεώδες της πληροφόρησης -«όλα να γίνονται γνωστά αμέσως και σε όλον τον κόσμο»- στις δημοκρατικές χώρες έγινε πραγματικότητα σε λιγότερο από τριάντα χρόνια. Τη στιγμή, όμως, που το ιδεώδες πραγματώνεται, το όνειρο θρυμματίζεται, πρώτον, γιατί η πληροφορία απλοποιείται σε σχέση με την πολυπλοκότητα του πραγματικού κόσμου και, δεύτερον, διότι οι συνέπειες που γεννιούνται από την πληροφορία πολλαπλασιάζονται ανεξέλεγκτα με την ίδια ταχύτητα. Συνεπώς, παρά τις τεχνικές διευκολύνσεις και την ταχύτητα μετάδοσής της, η πληροφορία σήμερα είναι τόσο αβέβαιη όσο και χθες, αλλά για διαφορετικούς λόγους. Η φαινομενική επιτυχία της δεν πρέπει να μάς κάνει να ξεχνάμε ότι παραμένει σπάνια και εύθραυστη.

[§3] Τα τελευταία τριάντα χρόνια το αίτημα για ελεύθερη μετάδοση της πληροφορίας μετετράπη σε πραγματικό βομβαρδισμό πληροφοριών, διότι η τεχνική επέτρεψε, προοδευτικά, να μαθαίνουμε -ή, μάλλον, να πληροφορούμαστε- πολλά πράγματα ταχύτατα. Έτσι η πληροφορία γίνεται πανταχού παρούσα και καταλήγει να είναι

---

¹ «Το θέμα (εκτός όσων σημειώνονται με αστερίσκο) προέρχεται και αντλήθηκε από την πλατφόρμα της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας (16843) που αναπτύχθηκε (MIS5070818-Τράπεζα θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Γενικό Λύκειο-ΕΠΑΛ) και είναι διαδικτυακά στο δικτυακό τόπο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) στη διεύθυνση (<http://iep.edu.gr/el/trapeza-thematon-arxiki-selida>)».

μια τυραννία της στιγμής. Μαθαίνουμε τα πάντα από κάθε γωνιά της Γης, χωρίς να έχουμε τον χρόνο να τα καταλάβουμε με αποτέλεσμα να αναιρείται η κριτική σκέψη. Έτσι παρά το γεγονός ότι η πληροφόρηση είναι άμεση, όταν ξεσπά κάποια κρίση, εν τούτοις δε συμβάλλει καθόλου στην κατανόηση της κρίσης. Τα γεγονότα συνθλίβουν τα πάντα. Υπό αυτήν την έννοια, οι απευθείας μεταδόσεις αποπροσανατολίζουν το κοινό που παρακολουθεί με άμεση συνέπεια να μην καταλαβαίνει τι τελικώς συμβαίνει.

[§4] Κατ' επέκταση, στις σημερινές συνθήκες, ο άθλος δεν έγκειται στην πρόσβαση στην πληροφορία, αλλά στην κατανόηση και στην ερμηνεία της. Βλέπω δε σημαίνει καταλαβαίνω. Και αυτή είναι επικίνδυνη εξέλιξη, διότι υπονομεύει την κριτική σκέψη και, σε τελευταία ανάλυση, εξουδετερώνει την προσωπική ελευθερία, που είναι η ελευθερία της κριτικής σκέψης. Συνεπώς, αντί η πληροφορία να είναι επιλογή μεταξύ πολλών γεγονότων, μετατρέπεται σε άθροισμά τους. Με άλλα λόγια, όσο περισσότερα γεγονότα υπάρχουν τόσο περισσότερο απομακρύνονται οι δυνατότητες από τους αποδέκτες των πληροφοριών να μπορέσουν να τις ερμηνεύσουν. [...]

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Τα επόμενα εκατό χρόνια

Το ποίημα ανήκει στην ποιήτρια και μεταφράστρια Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη (Ανθολογία ποίησης «Μέτρα Λιτότητας», Εκδόσεις Άγρα, 2017)

Έπιασα να δω
τι θα 'πρεπε να πρωτομάθω
για να ζωγραφίσω απ' την αρχή τον κόσμο·
κι όλα έβγαζαν άθροισμα ηλεκτρονικό
ούτε πουλιά ούτε ψάρια
ούτε τα ίδια απ' την αρχή
τίποτα όπως ήταν
ή όπως σχεδιάζουν·
μόνο ένα ατέλειωτο πλέγμα πληροφοριών
σ' ένα κόσμο που ζυγίζει τ' ορθολογικό
με το κιλό και το πουλάει χύμα
στα μανάβικα.
Και ξέρεις τι;
Δε φοβήθηκα. Καιρός ν' αλλάξουνε τα πράγματα.

Καιρός να μείνει το νερό για το νερό
τα ψάρια για τα ψάρια
κι ο άυλος, εναργής άνθρωπος
να επιστρέψει στην αστρόσκονη
και να χαθεί· ούτε οίκτος
ούτε περηφάνια
ούτε δικαιοσύνη.

Μια σιωπή μονάχα, κοσμική
κι εμείς αστράκια που ανάβουμε τις νύχτες
στο αιώνιο κι απέραντο σκοτάδι.

B. ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1. Πώς η πληθώρα των πληροφοριών υπονομεύει την κριτική σκέψη, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1; (60 έως 70 λέξεις) (μονάδες 10)
2. Στο Κείμενο 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί για την οργάνωση της §2 την αιτιολόγηση και την αντίθεση. Να εντοπίσεις τα σχετικά χωρία (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις γιατί, κατά τη γνώμη σου, επιλέγει τους συγκεκριμένους τρόπους (μονάδες 4)
3. Να εντοπίσεις τρεις κειμενικές ενδείξεις στην §3 του Κειμένου 1 με τις οποίες ο λόγος αποκτά μια πιο δραματική χροιά (μονάδες 9). Δικαιολόγησε το ύφος λόγου που επιλέγει ο συγγραφέας σε συνδυασμό με το νοηματικό κέντρο της παραγράφου (μονάδες 6).

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Αξιοποιώντας δημιουργικά έννοιες και πληροφορίες από το Κείμενο 1 και τις προσωπικές σου γνώσεις και εμπειρίες, να αναδείξεις τη σημασία της πληροφόρησης στον σύγχρονο κόσμο και να προτείνεις τρόπους με τους οποίους οι πολίτες μπορούν να προστατευθούν από τα φαινόμενα παραπληροφόρησης και υπερπληροφόρησης που κυριαρχούν στον χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης. (ανοιχτή επιστολή 350 έως 400 λέξεων που απευθύνεται στους ιδιοκτήτες των τηλεοπτικών σταθμών της χώρας με αφορμή την έναρξη της νέας τηλεοπτικής περιόδου)

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Μέσα από τις εικόνες του Κειμένου 2 αναδεικνύεται μια αντιφατική πρόβλεψη για «τα επόμενα εκατό χρόνια». Να τεκμηριώσεις την παρατήρηση αυτή, παραπέμποντας στα κατάλληλα χωρίς του κειμένου.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με σχετικές αναφορές στο Κείμενο 2 τη διαπίστωση του ποιητικού υποκειμένου ότι είναι «Καιρός ν' αλλάξουνε τα πράγματα». Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 έως 150 λέξεις.

Γ. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ 1.1

Η πληθώρα των πληροφοριών υπονομεύει την κριτική σκέψη, αφού το άτομο αδυνατεί να τις κατανοήσει λόγω έλλειψης χρόνου. Οι απευθείας μεταδόσεις αποπροσανατολίζουν και το γεγονός δεν γίνεται αντιληπτό. Συνεπώς, το άτομο βομβαρδίζεται αδιαλείπτως με πληροφορίες αποσπασματικές που δεν έχει τον χρόνο να τις καταλάβει και να τις ερμηνεύσει, με αποτέλεσμα να υποσκάπτεται η πνευματική του ελευθερία. Όσα δηλαδή περισσότερα γεγονότα προβάλλονται τόσο αποδυναμώνεται η ικανότητα κριτικής διερεύνησής τους.

ΘΕΜΑ 1.2

Αιτιολόγηση: πρώτον, γιατί η πληροφορία απλοποιείται σε σχέση με την πολυπλοκότητα του πραγματικού κόσμου και, δεύτερον, διότι οι συνέπειες που γεννιούνται από την πληροφορία πολλαπλασιάζονται ανεξέλεγκτα με την ίδια ταχύτητα. Αντίθεση: Στον 20ό αιώνα το ιδεώδες της πληροφόρησης -«όλα να γίνονται γνωστά αμέσως και σε όλον τον κόσμο»- στις δημοκρατικές χώρες έγινε πραγματικότητα σε λιγότερο από τριάντα χρόνια. Τη στιγμή, όμως, που το ιδεώδες πραγματώνεται το όνειρο θρυμματίζεται... Η επιλογή των παραπάνω τρόπων ανάπτυξης στοχεύει στην ανάδειξη των επιπτώσεων της υπερπληροφόρησης αιτιολογώντας την αντίθεση που υπάρχει στον 20ο αιώνα ότι παρά την ταχύτερη διάδοση της πληροφορίας η απλοποίησή της συγκρούεται με τον πολυσύνθετο χαρακτήρα της πραγματικότητας.

ΘΕΜΑ 1.3

Κειμενικές ενδείξεις: «επικίνδυνη εξέλιξη», «υπονομεύει την κριτική σκέψη», «εξουδετερώνει την προσωπική ελευθερία». Με το δραματικό ύφος ο συγγραφέας επισημαίνει τον κίνδυνο για την πνευματική ελευθερία του ατόμου λόγω του καταγισμού των πληροφοριών, αφού το πρόβλημα δεν είναι η πρόσβαση σε αυτές, αλλά η ερμηνεία και η αξιολόγησή τους. Στόχος του είναι να αναδείξει το μέγεθος του προβλήματος και να αφυπνίσει και να κινητοποιήσει τους αναγνώστες του.

ΘΕΜΑ 2 (διαγραμματική ανάπτυξη)

Προσφώνηση: Αξιότιμοι ιδιοκτήτες των τηλεοπτικών σταθμών της χώρας

§1 (πρόλογος): [1] Παρουσίαση της αφορμής (έναρξη νέας τηλεοπτικής περιόδου). [2] Επιβεβαίωση θέματος/ δεδομένου (σύγχρονος κόσμος: κοινωνία της γνώσης/ πολυπολιτισμική κοινωνία). [3] Προβολή θέσης/ ισχυρισμού Ζητούμενου 1 (τεράστια η σημασία της πληροφόρησης).

§2 (κύριο μέρος): Εξήγηση της σημασίας της πληροφόρησης στον σύγχρονο κόσμο: [1] Προσωπική ανάπτυξη (αξιοποίηση των γνώσεων και των πληροφοριών στην εκπαίδευση, την εργασία κτλ.). [2] Δημιουργία ενεργών πολιτών (ελεύθερη διαμόρφωση άποψης μέσα από το δημοκρατικό διάλογο, ενίσχυση της οικουμενικής συνείδησης και της ανεκτικότητας στο διαφορετικό κτλ.).

§3 (μεταβατική): [1] Συμπέρασμα από το Ζ1. [2] Επιβεβαίωση Δεδομένου 2 (παραπληροφόρηση – υπερπληροφόρηση). [3] Προβολή θέσης/ ισχυρισμού Ζ2 (ανάγκη προστασίας των πολιτών).

§4 (κύριο μέρος): Οδηγίες για την προστασία των πολιτών: [1] Κώδικας δεοντολογίας δημοσιογράφων. [2] Διασταύρωση και κριτική ανάγνωση των πληροφοριών από τους πολίτες.

§5 (επίλογος): [1] Συμπέρασμα (η πρόσβαση στις πληροφορίες θα καθορίζει στο μέλλον την επαγγελματική και κοινωνική διαστρωμάτωση). [2] Πρόταση για ανάληψη δράσης (υπευθυνότητα όσων εμπλέκονται στην παραγωγή και διακίνηση πληροφοριών).

Επιφώνηση: π.χ. Με εκτίμηση

Υπογραφή: π.χ. Α.Α., μαθητής Λυκείου

ΘΕΜΑ 3

Το ποιητικό υποκείμενο, στην προσπάθειά του να κατανοήσει τον κόσμο του μέλλοντος, διαπιστώνει πως δε μοιάζει με τίποτα οι άνθρωποι έχουν ζήσει μέχρι τώρα (στ. 5-8) ή φαντάζονται (στ. 9), καθώς η τεχνοκρατία έχει επικρατήσει σε κάθε πτυχή της ζωής τους (στ. 10-13). Η εξέλιξη αυτή, παρ' ότι φαίνεται να προδιαγράφει το τέλος του πολιτισμού όπως τον γνωρίσαμε (στ. 17-21), δε φαίνεται να τρομάζει το ποιητικό υποκείμενο (στ. 13-14), καθώς θεωρεί πως θα επαναφέρει την κοσμική ισορροπία (στ. 15-16 και 22-24).

ΘΕΜΑ 4

Το ποιητικό υποκείμενο διαπιστώνει την αναπόδραστη επίπτωση που έχει στον ψυχισμό η τεχνολογία και η εικονική πραγματικότητα («άθροισμα ηλεκτρονικό... μόνο ένα ατέλειωτο πλέγμα πληροφοριών σ' ένα κόσμο που ζυγίζει τ' ορθολογικό»), στην οποία ζει ο σύγχρονος άνθρωπος παραγκωνίζοντας όλα όσα συνιστούν τη συναισθηματική του

ταυτότητα και υπόσταση. Για αυτό κάνει αυτή τη δυσοίωνη πρόβλεψη για τα επόμενα εκατό χρόνια. Αντιλαμβάνεται ότι υπάρχουν δυσκολίες και αναζητά όλα εκείνα τα στοιχεία, για να ανασυνθέσει τον κόσμο («τι θα 'πρεπε να πρωτομάθω για να ζωγραφίσω απ' την αρχή τον κόσμο»). Νιώθει απογοήτευση και απόγνωση και δηλώνει ρητά ότι είναι καιρός ν' αλλάξουν τα πράγματα. Δείχνει αποφασιστικότητα και θάρρος («Δε φοβήθηκα») για την ανάκτηση της πνευματικής διάστασης των ανθρώπων («κι ο άυλος, εναργής άνθρωπος να επιστρέψει στην αστρόσκονη»). Ωστόσο, αναγνωρίζει ότι σε αυτή την τεχνολογική πραγματικότητα τα συναισθήματα δεν έχουν χώρο («ούτε οίκτος ούτε περηφάνια ούτε δικαιοσύνη») και οι άνθρωποι στον κόσμο του μέλλοντος θα είναι «αστράκια που ανάβουν τις νύχτες στο αιώνιο κι απέραντο σκοτάδι».